

СОЦІОКУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ОСОБИСТОСТІ І ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ

Єрьоміна М.О., студ. гр. Ю-84

Причетність людини до конкретного соціокультурного середовища, в якому вона розвивається, формується і стає індивідуальністю, очевидний факт єдності особистості й соціуму.

Система національно психологічних особливостей індивіда базується на кількох сферах: мотиваційній (своєрідність мотивів, спонукальних сил діяльності представників тієї чи іншої національної спільноти); інтелектуально – пізнавальній (своєрідність сприймання й мислення носіїв національної психіки, що виражається в наявності специфічних, пізнавальних та інтелектуальних якостей, які дають змогу особливо сприймати навколишню дійсність, оцінювати її, планувати діяльність, моделі способів досягнення її результатів); емоційно-вольовій (своєрідність емоційних та вольових якостей, від яких в багатьох випадках залежить результативність діяльності); комунікативно-поведінковій (ця сфера охоплює інформаційну і міжособистісну взаємодію, стосунки і спілкування, показує різницю подібних проявів у представників різних національних культур). Вивчаючи ці сфери необхідно звернути увагу на те, що специфіка національної психології того чи іншого народу виражається не в яких-небудь неповторних психологічних рисах і особливостях спілкування, а скоріше в їх неповторному поєднанні, прояві в певних звичаях, історичних традиціях, поведінці, вчинках тощо.

Спілкування невід'ємне від соціокультурної ситуації, яка по-різному впливає на його структуру, функції, способи прояву. Щодо змісту поняття «культура» (від лат.-догляд, освіта, розвиток), то воно є багатограним і розглядається в широкому й вузькому розумінні. Широкий план культури охоплює все, властиве людині, набуте вихованням, все те, що її формує і за допомогою чого вона стає соціально активною, цілісною особистістю. Водночас до культури належать і суспільні способи діяльності й поведінки індивідів. Тобто культура – це протилежність природі, сукупність результатів людської діяльності; це процес і результат виокремлення людини з природи, створення нової реальності і способу свого існування. Культура втілює стиль мислення людини, вона охоплює всі аспекти суспільного

життя, характеризує широту і глибину знань особистості, її вихованість, уміння висловити свою думку, вислухати іншу людину і зробити правильні висновки. Саме таке розуміння культури передбачає, що її змістом стає історична зміна природних і соціальних умов життя, розвиток соціальних сил і здібностей, тобто становлення й розкриття як сутності самої людини, так і всього багатства й розмаїття створеної нею дійсності. Вузьке значення культури пов'язують із способом людської діяльності і спілкування, із організацією цих процесів, виявленням того ґрунту, який дає змогу сприяти ефективній життєдіяльності суспільства та особи в цілому. Складовою культури людини й того соціального середовища, в якому відбувається її взаємодія із собі подібними, є культура спілкування. В ній відбуваються ціннісні орієнтації, позиції, соціальні ролі, які виконує індивід у суспільстві. Культура суспільства визначає способи взаємодії культури спілкування, яка, з одного боку, відповідає загальнолюдським цінностям, а з іншого – етнопсихологічній специфіці конкретного соціуму. Варто виокремити два рівні контекстів культури. Стосовно культури високого контексту, то вона характеризується тим, що інформація подається в неявній формі: вона зрозуміла тільки тим, хто має досвід перебування в даному культурному середовищі. Сутність культури низького контексту полягає в тому, що між індивідами постійно підтримується певна психологічна дистанція, саме тому інформація, яка доходить до суб'єктів, повинна мати відкритий характер. Культура спілкування залежить не лише від особистості, її комунікативних можливостей, але й від набутих людиною знань, умінь та навичок встановлювати контакти.

Культура спілкування пов'язана із культурою мовлення, тобто здатністю індивіда використовувати оптимальні для конкретної ситуації мовні засоби, етичні норми. В цілому, культуру спілкування можна визначити як сукупність теоретичних знань та практичних вмінь, що мають загальний характер у конкретному суспільстві.

Недаремно культуру спілкування вважають одним з вирішальних чинників успіху в налагодженні соціальних контактів. Вона не має нічого спільного з безкультур'ям (нечесність у переданні певної інформації, грубість у спілкуванні, байдужість до співрозмовника та його проблеми) Висока культура спілкування - це гармонія професійних знань, комунікативних та морально –

психологічних можливостей, що, безумовно, залежать від інтелектуально-професійних здібностей особистості, яка перебуває у стані взаємодії.

У спілкуванні мова є засобом комунікації, ділового взаємозв'язку учасників розмовного процесу. Водночас проголошене співрозмовником слово стає відображенням психічного стану індивіда, його культури в спілкуванні. На сьогодні культура спілкування й мова виявилися об'єднаними і утворили єдину основу – етикет.

Тарас Шевченко про значення слова в життєдіяльності людини пише : «Ну що б, здавалося, слова... Слова та голос – більш нічого. А серце б'ється – ожива, як їх почує!... Знать од Бога і голос той, і ті слова ідуть меж люди!».

Інший елемент культури – ритуали (від лат. – обрядовий) характеризується як сукупність обрядів, церемоній, звичаїв, що застосовуються у спілкуванні як колективні дії, які не мають технічного значення, хоча в тій чи іншій культурі спілкування відповідають певним соціальним потребам. У спілкуванні ритуали передусім використовують у проведенні зборів, діловому листуванні, обговоренні планів, підведенні підсумків. Ритуали у спілкуванні здійснюються відповідно до традицій, які є елементом загальної соціальної та культурної спадщини народу, що передається від покоління до покоління і зберігається в суспільствах упродовж тривалого часу. Зокрема, англійці мають тверду звичку вирішувати будь – які справи, у тому числі ті, що пов'язані із встановленням взаємозв'язків і контактів згідно з традиціями.

Стосовно України, цікаву інформацію про культуру спілкування можна почерпнути з пам'яток історії та літератури. Зокрема, важливий вплив мала давня княжна творчість. У літописах є не лише достовірні історичні оповіді, а й повчання, які відтворюють особливості спілкування в тогочасному суспільстві. Спілкування було символічним, оскільки мало на меті привернути увагу співрозмовника «мудрим словом». Показовим у цьому плані є Галицько-Волинський літопис : окрім того, що співець піснями, словами нагадує про рідну землю, він ще й дає співрозмовникові понюхати зілля з рідної землі. Як бачимо, в цьому разі важливу роль відіграло не словесне спілкування, що не могло досягти згоди, а спілкування за допомогою знаків, яке виявилось кращим за слова.

Також на увагу заслуговують пам'ятки Київської Русі. Перш за все — «Повість минулих літ», яка містить як суто історичний матеріал, так і перекази, легенди. В ній немає згадок про ставлення героїв до співрозмовників. Вони поводяться стримано навіть з тими, кого ненавидять.

Традиції в українській культурі спілкування склалися завдяки наслідуванню предків. Одним з таких авторитетів у той час був Володимир Мономах. Його основні поради: не лінуватися, вчитися, шанувати старість, спілкуватися з повагою, не ображати людину ні словом, ні вчинком.

Багатюща спадщина українських письменників також є показником формування ціннісних вартостей спілкування. Грубість, жорстокість у спілкуванні не проходить повз їхню творчість. Так само, як не обминається тема суму, горя. Ось як пише про це Ліна Костенко: «І в житті, як на полі мінному, я просила в цьому сторіччі хоч би той магазинний мінімум: - люди, будьте взаємно ввічливі! І якби на те моя воля, написала б я скрізь курсивами: - так багато на світі горя, люди, будьте взаємно красивими!».

В наш час проблему спілкування вивчають і аналізують, через те, що з'являються нові види робіт, такі як менеджмент, які потребують нових слів і етики спілкування.

Культура спілкування немає меж і кордонів, тобто все найкраще, що дає світова теорія і практика проблем спілкування, має бути надбанням кожного.

Наук. кер. - Сахно П.І.